

Examen VMBO-GL en TL

2022

tijdvak 2
tijdsduur: 2 uur

Nederlands CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 35 vragen en een schrijfo opdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 51 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Kappen is pure verspilling

(1) Van auto's tot wasmachines, gebruikte spullen verhandelen via internet is doodnormaal. Sinds kort krijgen ook volwassen bomen online een tweede leven. Al kost het verplaatsen een lieve duit.

(2) Onlangs kreeg bomenexpert Arjan Zoontjens een bijzonder belletje. Voor een park bij een nieuwbouwwijk, mede door kinderen ontworpen, zocht de Brabantse gemeente Steenberg een paar 'heel grote levensbomen'. De naburige gemeente Breda had zojuist drie monumentale platanen te koop aangeboden via bomenmakelaar.nl, de website van Zoontjens. Die moesten wegens bouwplannen het veld ruimen. "Ik hoefde de twee gemeentes alleen maar te koppelen", zegt Zoontjens. Een deal was snel gemaakt, waarna Zoontjens de bomen uitgroef, op trucks takelde en in hun nieuwe woonplaats weer in de grond zette.

(3) Afgelopen najaar lanceerde de Brabander met twee zakenpartners bomenmakelaar.nl, een online marktplaats voor bomen. Een goed moment, want de Nederlandse economie draait na de crisis¹⁾ weer op volle toeren, en dus wordt er weer volop gebouwd. Voor al die nieuwbouw moeten vaak bomen wijken. Zoontjens: "Pure verspilling. Veel van die bomen zijn prima te verplanten. Bovendien is er vraag naar, want zo'n pasgebouwde wijk is nog hartstikke kaal."

(4) Elke behouden boom is meegenomen. Vooral volwassen exemplaren leveren flinke milieuwinst op,

met name in steden, die hinder ondervinden van het zogenaamde hitte-eilandeffect. Het is daar gemiddeld warmer dan in de omgeving vanwege een tekort aan wind en vegetatie en een teveel aan zonnewarmteabsorberende materialen als asfalt, en vanwege de aanwezigheid van gemotoriseerd verkeer.

(5) Zoontjens: "Grote bomen verkoelen hun directe omgeving tot vijf, zes graden Celsius doordat ze schaduw bieden en water verdampen." Dat verhoogt de leefbaarheid: iedereen weet hoe prettig het is om op een warme zomerdag onder een boom te zitten.

(6) Tegelijkertijd houden bomen veel water vast, zodat bij overmatige regenval – een fenomeen dat door klimaatverandering is toegenomen in Nederland – afvoersystemen niet overbelast raken. "Ze filteren fijnstof en CO₂ uit de lucht", zegt Zoontjens. "En ze herbergen allerlei dieren. In een volwassen boom leven rustig tachtig soorten insecten." Van die insecten leven weer vogels en kleine zoogdieren, waardoor bomen de biodiversiteit in steden stimuleren. Zoontjens: "Bomen zijn complete ecosystemen."

(7) "De grote positieve invloed van bomen op de leefbaarheid van moderne steden wordt steeds algemener onderkend", beaamt Jelle Hiemstra, senior onderzoeker bomen en stedelijk groen aan de Wageningen Universiteit. "Gelukkig maar, want behalve voor het milieu zijn ze ook cruciaal voor mensen."

(8) Zoals de Wageningen Universiteit
85 schrijft op haar website: 'Natuur kan
bijdragen aan herstel van stress,
aanzetten tot sociaal contact, bij-
dragen aan een optimale ontwik-
90 keling van kinderen, persoonlijke
ontwikkeling, zingeving bevorderen
en stimuleren tot bewegen'.

(9) Aan het verplaatsen van bomen
hangt volgens Hiemstra wel vaak een
pittig prijskaartje. "Niet alle boom-
95 soorten zijn even goed te verplanten.
En zeker bij grote bomen is grondige
voorbereiding nodig."

(10) In zijn eerste seizoen - het ver-
planten van bomen kan alleen van
100 oktober tot maart - verwisselden via
Zoontjens' online bomenmarktplaats
iets meer dan vijftig bomen van
eigenaar.

(11) Dat lijkt een nogal bescheiden
105 aantal. Zoontjens spreekt niettemin
van een succes: "Er is volop activiteit
op de website, ook van grote spelers
als Staatsbosbeheer, de waterschap-
pen en gemeentes. Dat is hoopvol,
110 want gemeentes zijn veruit Neder-
lands grootste bomeneigenaren."
Hoeveel bomen ze gezamenlijk
precies bezitten, is onbekend want
bomen worden per gemeente apart
115 beheerd en cijfers hoeven nergens te
worden gemeld.

(12) Die versnippering wil Jeroen
Heindijk, adviseur boombeheer,
tegengaan met zijn eigen, binnenkort

120 te lanceren online platform. Daarop
wil hij de bomenkennis binnen
gemeentes bundelen, van aantallen
en locaties tot medische gegevens,
zodat een nationale digitale bomen-
125 databank ontstaat.

(13) Heindijk: "Zo kun je burgers
beter informeren over het hoe en
waarom van verplaatsen of kappen.
Nu horen ze daarvan vaak pas als de
130 kettingzagen ronken." Maar het plat-
form moet vooral beleidsmakers
dienen. "Elke planoloog en project-
ontwikkelaar van Nederland zou met
één muisklik moeten kunnen zien:

135 hé, daar staan bomen. En dan met
een tweede muisklik hoe je die kunt
verplaatsen als ze echt weg moeten."

(14) Hiemstra en Heindijk juichen
Zoontjens' initiatief toe als een eerste
140 stap in de goede richting. "Hij is echt
aan het pionieren", vindt Heindijk.
Voor komend verplantseizoen heeft
de bomenmakelaar dan ook grote
plannen.

145 **(15)** De drie verplaatste platanen
maken het ondertussen prima. "Ze
staan mooi in het blad", zegt
Zoontjens. Het verplanten leverde in
Breda en Steenberg en veel leuke
150 reacties op. "In Breda hadden
bewoners kritisch gereageerd op de
geplande kap. Ik ben blij dat ik op
deze manier een oplossing heb
kunnen bieden."

*naar een artikel van Nils Elzenga,
Trouw, 1 augustus 2018*

Tekst 1 Kappen is pure verspilling

- 1p 1 Wat is het hoofdonderwerp van deze tekst?
- A gevolgen van bomenkap op de leefomgeving
 - B oplossing om bomenkap tegen te gaan
 - C positieve milieueffecten van bomen
 - D samenwerking tussen boomeigenaren
- 1p 2 Een tekst kan op verschillende manieren ingeleid worden. In de alinea's 1, 2 en 3 wordt het onderwerp van deze tekst benoemd.
→ Op welke **twee** andere manieren wordt de tekst ingeleid in deze alinea's? Kruis de juiste antwoorden aan in de tabel in de uitwerkbijlage.
- 1p 3 Alinea 4 begint met de uitspraak: "Elke behouden boom is meegenomen." Welk verband is er tussen deze zin en het vervolg in de alinea's 4, 5 en 6?
- A De alinea's 4, 5 en 6 bevatten een tegenstelling die de uitspraak over milieuwinst verzwakt.
 - B De alinea's 4, 5 en 6 noemen de voorwaarden die horen bij de uitspraak over milieuwinst.
 - C De alinea's 4, 5 en 6 vormen een toelichting die de uitspraak over milieuwinst verklaart.
- 1p 4 In alinea 4 staan **drie** oorzaken voor het 'hitte-eilandeffect'. (regel 45)
→ Noteer deze drie oorzaken in de uitwerkbijlage. Gebruik per oorzaak maximaal 6 woorden.
- 1p 5 Net als Zoontjens gaat Hiemstra in deze tekst ook in op de effecten van bomen.
Hoe is zijn bijdrage in alinea 7 het best te typeren?
- A als aanvulling op de uitspraken van Zoontjens
 - B als nuancering van de uitspraken van Zoontjens
 - C als tegenstelling bij de uitspraken van Zoontjens
 - D als voorbeeld bij de uitspraken van Zoontjens
- 1p 6 In alinea 11 staat: "grote spelers". (regel 107)
Wie worden hiermee bedoeld?
- A gemeentes die hun grote bomen willen verhandelen
 - B individuele burgers die voor aanzienlijk meer bomen strijden
 - C lokale verenigingen die meer bomen willen aanschaffen
 - D organisaties die veel bomen in hun bezit hebben

- 1p 7 Van welk verband is er sprake tussen alinea 12 en alinea 13?
- A middel - doel
 - B opsomming
 - C probleem - oplossing
 - D tegenstelling
- 1p 8 De tekst is te verdelen in vijf deelonderwerpen:
- deelonderwerp 1: bomenmakelaar populair
 - **deelonderwerp 2: positieve invloed bomen**
 - **deelonderwerp 3: verplanting van bomen**
 - deelonderwerp 4: interesse in samenwerking
 - deelonderwerp 5: communiceren en pionieren
- Vul in de uitwerkbijlage in bij welke alinea's deelonderwerp 2 en deelonderwerp 3 beginnen.
- 1p 9 Met welk doel is deze tekst geschreven?
- De tekst informeert vooral
- A hoe een woonwijk leefbaarder kan worden gemaakt met bomen.
 - B over de positieve effecten van het verplaatsen van bomen.
 - C over het belangrijkste nadeel van het kappen van bomen.
 - D voor wie de website bomenmakelaar.nl in eerste instantie bedoeld is.
- 1p 10 Van welke tekstsoort is hier sprake?
- A een advertentie voor de bomenmakelaar.nl
 - B een artikel over een online bomenmarktplaats
 - C een discussiestuk over het nut van bomen verplanten
 - D een verslag van de activiteiten van Zoontjens
- 1p 11 Welke zin geeft de hoofdgedachte van de tekst het best weer?
- A Bomen hebben een positief effect op mens en milieu. Omdat er niet zo veel volwassen bomen meer zijn, moeten we er wel zuinig op zijn.
 - B Er is een nieuwe marktplaats voor bomen opgericht. Nu is het wachten op vraag en aanbod van bomen om deze in de kale nieuwbouwwijken te plaatsen.
 - C Het planten van bomen in steden en woonwijken is een trend aan het worden vanwege de positieve invloed van bomen op mens en milieu.
 - D Om onnodige bomenkap te voorkomen en volwassen bomen te redden, worden bomen in Nederland in kaart gebracht en verplaatst.

Waarom is gapen zo aanstekelijk?

(1) Waarom werkt gapen zo aanstekelijk dat je nu al met moeite een gaap kunt onderdrukken? Bijster intelligent zien ze er niet uit, geeuwen-
5 de mensen op foto's. Het heeft iets gènants, zoals een onverwacht harde scheet of een uitgeschoten lach. We zien gapen als een uiting van vermoeidheid en van verveling.

10 (2) Heel wat diersoorten blijken het te kunnen en wij doen het allemaal. Gemiddeld geeuwen we zo'n 6 tot 23 keer per dag, vanaf de fase waarin we nog in de buik van onze moeder
15 zitten tot aan onze dood. En de kans dat je bij het kijken naar foto's van gapende mensen zelf ook een gaap voelt opkomen, is aanzienlijk: de gaap werkt aanstekelijk. Maar waarom is dat zo en wat is eigenlijk de
20 functie van gapen?

(3) "Wetenschappers doen al tientallen jaren verwoede pogingen dat mysterie op te lossen. In de loop der
25 jaren hebben ze heel wat theorieën gelanceerd. Zo zou gapen bedoeld zijn om sociale spanning te verminderen en om ziekteverwekkers uit onze keel te verwijderen. Maar voor
30 die ideeën zijn geen overtuigende bewijzen gevonden", vertelt bioloog Jorg Massen, die aan de universiteit

van Wenen onderzoek doet naar gapen en recent samen met een
35 Amerikaanse collega een overzichtsartikel over het fenomeen schreef.

(4) Het is niet verwonderlijk dat we gapen associëren met vermoeidheid en verveling, schrijven de twee. We
40 gapen met name veel in de uren nadat we zijn opgestaan en voor we naar bed gaan. Maar het is niet perse zo dat we na een slechte nacht meer gapen. We gapen ook vaak in
45 situaties waarin we helemaal niet duf zijn, maar wanneer we angstig of gestrest zijn bijvoorbeeld. En wist u dat topsporters en muzikanten ook vaak gapen vlak voor ze hun prestatie moeten leveren?

(5) Wat blijkt de overeenkomst tussen al deze situaties te zijn? Het zijn
50 allemaal overgangsfases. Van moeheid of verveling naar alertheid of van rust naar inspanning en van praten naar luisteren. Ook na afloop van een stressvolle gebeurtenis gapen we meer. "In zulke situaties is het belangrijk dat de hersenen zo
55 goed mogelijk functioneren en het lijkt erop dat een gaap daarbij helpt. Hieruit kwam het idee voort dat gapen bedoeld zou zijn om snel een grote hoeveelheid zuurstof binnen te
60 krijgen, die verbruikt kan worden door het brein. Maar hoe aannemelijk dat ook klinkt, deze verklaring werd dertig jaar geleden al ontkracht", vertelt Massen. "Wie meer zuurstof
70 nodig heeft, gaat wel sneller ademen, maar niet vaker gapen."

(6) De functie van gapen moest dus iets anders zijn, iets wat te maken heeft met alertheid. Om daarachter te

75 komen, begonnen wetenschappers in detail te bestuderen wat er tijdens een gaap precies gebeurt. Een gaap kun je niet bewust opwekken en een geacteerde gaap ziet er al snel nep uit – echt gapen gaat automatisch. We zien natuurlijk een opengesperde mond, maar er gebeurt meer: de hartslag en bloeddruk gaan omhoog en het gezicht en de hersenen worden beter doorbloed. Dat komt onder meer door het samentrekken van spieren in nek, kaak en gezicht, waardoor er druk op de aderen van en naar de hersenen ontstaat. Ook worden alle holten opengezet, waardoor de lucht wordt ververst. Op basis daarvan kwamen onderzoekers met een nieuwe verklaring: wie gaapt, koelt daarmee zijn of haar hersenen af, richting de optimale temperatuur. Uit metingen met warmtecamera's bleek dat de hersenen tijdens een gaap inderdaad maximaal een halve graad afkoelen. (7) Rest de vraag: waarom is gapen dan aanstekelijk? En dat geldt niet alleen voor ons, maar ook voor andere sociale diersoorten. In het bijzonder wordt een gaap van een soortgenoot waar een dier veel mee omgaat, vaak overgenomen. Door deze observaties begonnen steeds meer wetenschappers aan te nemen dat de aanstekelijkheid van gapen te maken heeft met empathie, het vermogen ons in te leven in een ander.

(8) Jorg Massen denkt er anders over. "Ik denk niet dat je je hoeft in te leven in een ander om een gaap over te nemen. Dat de gaap van een dier dat dichtbij staat vaker wordt overgenomen, kan simpelweg komen doordat een dier die gaap bij zo'n nabije soortgenoot vaker opmerkt." (9) 'Nagapen' is dus waarschijnlijk niet bedoeld om de onderlinge band te verstevigen. Massen vermoedt dat de 'besmettelijkheid' praktischer van aard is: ze komt van pas wanneer groepen dieren of mensen zich ergens voor klaarmaken. Neem bijvoorbeeld een groep pinguïns die een stuk zee moet oversteken waarin orka's zwemmen. Wanneer een van die pinguïns in voorbereiding hierop begint te gapen, nemen de andere dieren dat vanzelf over, waardoor ook hun hersenen afkoelen tot de gewenste temperatuur. Hetzelfde geldt voor een groep mensen die proberen bij de les te blijven. (10) Gapen is dus geen uiting van verveling of vermoeidheid, maar een manier om die te bestrijden. Massen vindt het dan ook onterecht dat gapen zo'n negatief imago heeft. "Ik zie het altijd als een compliment als ik een presentatie geef en mensen beginnen te gapen", zegt Massen. "Het is natuurlijk positief dat mensen hun hersenen koel proberen te houden om met hun aandacht bij mijn verhaal te blijven."

*naar een artikel van Jop de Vrieze,
de Volkskrant, 11 mei 2018*

Tekst 2 Waarom is gapen zo aanstekelijk?

- 1p 12 Een tekst kan op verschillende manieren ingeleid worden. bijvoorbeeld door
- 1 de aanleiding voor het schrijven van de tekst weer te geven
 - 2 de nieuwste inzichten uit recent onderzoek te noemen
 - 3 een deskundig persoon het onderwerp te laten introduceren
 - 4 een voorbeeld bij het onderwerp van de tekst te geven
 - 5 een voor de tekst belangrijke vraag te stellen
- Op welke **twee** manieren wordt deze tekst ingeleid in de alinea's 1 en 2? Noteer de juiste nummers in de uitwerkbijlage.
- 1p 13 De alinea's 3, 4 en 5 hebben een gezamenlijk deelonderwerp. Welk deelonderwerp hebben deze alinea's?
- A bewijs voor gapen
 - B gapen tegen verveling
 - C gapen vermindert spanningen
 - D verklaringen voor gapen
- 2p 14 Geef van de beweringen in de uitwerkbijlage aan of deze waar of niet waar zijn op basis van de alinea's 3 tot en met 6.
- Zet in de uitwerkbijlage een kruis in de juiste kolom.

- 2p 15 In deze tekst staan twee vragen over gapen centraal. Een van deze vragen is: Wat is eigenlijk de functie van gapen?
→ Welke vier van onderstaande zinnen uit de tekst gaan in op deze vraag? Noteer de nummers van de juiste zinnen in de uitwerkbijlage.

1	Gemiddeld geeuwen we zo'n 6 tot 23 keer per dag, vanaf de fase waarin we nog in de buik van onze moeder zitten tot aan onze dood.
2	Zo zou gapen bedoeld zijn om sociale spanning te verminderen en om ziekteverwekkers uit onze keel te verwijderen.
3	We gapen met name veel in de uren nadat we zijn opgestaan en voor we naar bed gaan.
4	Hieruit kwam het idee voort dat gapen bedoeld zou zijn om snel een grote hoeveelheid zuurstof binnen te krijgen, die verbruikt kan worden door het brein.
5	Wie gaapt, koelt daarmee zijn of haar hersenen af, richting de optimale temperatuur.
6	In het bijzonder wordt een gaap van een soortgenoot waar een dier veel mee omgaat, vaak overgenomen.
7	'Nagapen' is dus waarschijnlijk niet bedoeld om de onderlinge band te verstevigen.
8	Gapen is dus geen uiting van verveling of vermoeidheid, maar een manier om die te bestrijden.

- 1p 16 In alinea 8 staat dat Jorg Massen anders denkt dan andere wetenschappers over de verklaring waarom gapen aanstekelijk werkt.
→ Met welk woord wordt in alinea 9 aangegeven dat het idee van Massen nog niet zeker is? Noteer dit woord in de uitwerkbijlage.
- 1p 17 Citeer de zin uit alinea 7, alinea 8 of alinea 9 waarin Massens veronderstelde verklaring voor 'nagapen' staat.
- 1p 18 "(...) wat is eigenlijk de functie van gapen?" (regels 20-21)
In welke alinea staat het meest waarschijnlijke antwoord op deze vraag?
A in alinea 3
B in alinea 5
C in alinea 6
D in alinea 9

- 1p **19** Van welk tekstdoel is vooral sprake in deze tekst?
- A de lezer informeren over de nieuwste inzichten op het gebied van gapen
 - B de lezer informeren over de functie en werking van gapen
 - C de lezer overtuigen van de juistheid van de ideeën van Massen over gapen
 - D de lezer overtuigen van de waarde van onderzoek naar gapen
- 1p **20** Wat is de belangrijkste functie van het slot van deze tekst (alinea 10)?
Het slot geeft een
- A conclusie.
 - B samenvatting.
 - C voorbeeld.
 - D waarschuwing.
- 1p **21** Citeer de zin uit alinea 9 of alinea 10 die het best de hoofdgedachte van de tekst weergeeft.

Kontakt Mediapartners, een andere kijk op bereik!

Gevestigd op het platteland, in het pittoreske Goudriaan¹⁾, kenmerkt de poldermentaliteit onze werkwijze. Een mentaliteit van aanpakken en doorpakken, maar nét even anders. Met onze nuchtere kijk op zaken helpen wij ondernemers in de regio hun bedrijf te laten groeien. Gebruikmakend van onze expertise en middelen, zowel off- als online. Opvallen in de kudde, maar ook met beide laarzen in de Hollandse klei blijven staan. Dat is **Goudriaanse nuchterheid in een glimmend jasje!**

www.kontaktmediapartners.nl

*naar een advertentie in Het Kontakt Vianen,
5 november 2019*

noot 1 Goudriaan: een klein dorp, gelegen in de Alblasserwaardse polder, in de regio Zuid-Holland

Tekst 3 Kontakt Mediapartners

- 1p 22 Welke functie heeft de afbeelding van de boer die op het hek leunt?
Deze afbeelding
- A is noodzakelijk om de begeleidende tekst te kunnen begrijpen.
 - B moet de nieuwsgierigheid wekken om de begeleidende tekst te lezen.
 - C voegt nieuwe inhoudselementen aan de begeleidende tekst toe.
- 1p 23 Deze advertentie is verschenen in een lokale krant. In deze advertentie spreekt het mediabedrijf Kontakt Mediapartners ondernemers aan uit de regio van Goudriaan.
Wat is het doel van deze advertentie?
- A ondernemers aansporen hun bereik te vergroten in samenwerking met Kontakt Mediapartners
 - B ondernemers aansporen hun werkwijze te veranderen naar de werkwijze van Kontakt Mediapartners
 - C ondernemers oproepen tot het overnemen van de nuchtere aanpak van Kontakt Mediapartners
 - D ondernemers oproepen tot het voortzetten van de poldermentaliteit van Kontakt Mediapartners
- 1p 24 Wat wordt er bedoeld met “Opvallen in de kudde, maar ook met beide laarzen in de Hollandse klei blijven staan.”?
Kontakt Mediapartners is zowel
- A onderscheidend als ambitieus.
 - B onderscheidend als nuchter.
 - C trendy als nuchter.
 - D vernieuwend als ambitieus.

Chatten bevordert schrijfvaardigheid

(1) Actief gebruik van sociale media waarbij leerlingen zelf berichten bedenken en schrijven, kan ervoor zorgen dat ze op school minder schrijffouten maken. Dat blijkt uit het promotieonderzoek van taalwetenschapper Lieke Verheijen.

(2) “Mijn onderzoek laat zien dat we niet bang hoeven te zijn voor taalgebruik op sociale media. WhatsApp-taal is niet zo nutteloos en willekeurig als mensen denken”, zegt Lieke Verheijen, die als taalwetenschapper verbonden is aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

(3) Verheijen wilde voor haar promotieonderzoek graag weten of de chattaal die jongeren gebruiken op WhatsApp, in sms’jes, op Twitter en vroeger op MSN, invloed heeft op hun schrijfvaardigheid op school. “Er zijn veel zorgen over het afwijkende taalgebruik van jongeren”, zegt Verheijen. “Er wordt gesproken over taalverloedering, maar in Nederland ontbrak een goed uitgebreid onderzoek en ik wilde kijken of alle zorgen wel terecht zijn.”

(4) Om dit te achterhalen deed Verheijen meerdere onderzoeken. Zo onderzocht ze zo’n vierhonderd-duizend authentieke socialemedia-berichten, zoals appjes van Nederlandse jongeren tussen de 12 en 23 jaar. Ze onderzocht ook het socialemediagebruik en de schrijfvaardigheid van scholieren die in het derde jaar van het vmbo of vwo zaten en van jongeren in het mbo en op de universiteit. Daarbij hield ze een enquête onder vierhonderd jongeren die vragen invulden over hoe vaak ze

actief zijn op sociale media en ze vergeleek de resultaten ervan met hun schrijfopstellen op school. Ten slotte deed ze een experiment onder vijfhonderd jongeren in twee groepen: de ene groep ging een kwartier whatsappen voordat ze een verhaal schreven, de andere groep niet.

(5) “De analyse van de socialemedia-berichten bevestigt de verwachting dat jongeren op sociale media veel woorden gebruiken die afwijken van het Standaardnederlands”, zegt Verheijen. “Ze korten woorden in, schrijven ze fonetisch op, laten hoofdletters en spaties weg. Vooral bij middelbare scholieren zijn meer afwijkingen te vinden. Zij durven meer te experimenteren met taal.” Volgens de promovenda hielden jongeren zich op openbare netwerksites als Twitter wel vaker aan de taalregels dan op WhatsApp. “Want wat daar gebeurt, is zichtbaar voor al je online volgers.”

(6) Een andere conclusie van de onderzoeker is dat de jongvolwassenen die al op een vervolgopleiding zitten, zich veel meer aanpassen aan het Standaardnederlands in hun schrijven op sociale media. “Die conformeren zich meer. Pubers willen zich juist onderscheiden.”

(7) De twee andere onderzoeken laten volgens de taalwetenschapper zien dat een actief gebruik van sociale media er niet voor zorgt dat jongeren slechter presteren bij de schrijfopdrachten op school. “Jongeren die voor de schrijfopdracht hadden geappt, maakten juist iets minder spelfouten”, zegt Verheijen.

85 “Vooral onder middelbare scholieren was dit te zien. Ze maken mogelijk minder spelfouten, omdat ze al bezig zijn met taal en dus eigenlijk met trainen.”

90 **(8)** Passief gebruik van sociale media, dus berichten van anderen lezen, maar zelf weinig typen, heeft juist geen goede invloed op de schoolteksten. Verheijen: “Op die manier train je jezelf niet. Dit negatieve verband is vooral te zien bij lager opgeleide jongeren. Ook het gebruik van woordvoorspellings- en autocorrectie op de telefoon bevordert de schrijfvaardigheid niet. De blootstelling aan berichten van anderen met veel afwijkingen van de officiële Nederlandse spelling en grammatica kan zorgen dat deze afwijkingen dominant worden in hun eigen schoolteksten.”

(9) Uit het onderzoek blijkt dat jongeren goed switchen tussen de taal die ze met vrienden op sociale media gebruiken en de taal in hun schoolteksten. Het is dan ook belangrijk dat het Standaardnederlands altijd heel goed aangeleerd wordt. “Zolang het Nederlandse onderwijs daar veel aandacht aan besteedt, zou het goed moeten gaan. Je kunt de chattaal die jongeren op sociale media gebruiken dan vergelijken met een dialect. Docenten moeten goed duidelijk maken dat er onderscheid is tussen teksten op school en op de

sociale media en leerlingen leren dat ze dus verschillende communicatiestijlen moeten gebruiken.”

125 **(10)** Om dat onderscheid aan te leren, kunnen docenten bijvoorbeeld aan vertaal oefeningen denken, legt Verheijen uit. “Geef leerlingen een tekst in chattaal en laat ze dit vertalen naar het Standaardnederlands. Ze ontdekken zo de verschillen, kunnen bedenken wie de ontvanger is en leren reflecteren op hun taalgebruik. Vooral op de basisschool is dat belangrijk. Hoe jonger je hiermee begint, hoe beter.”

(11) Verder kan de chattaal helpen om te laten zien dat taal steeds verandert. “Op middelbare scholen is er meestal aandacht voor middeleeuwse teksten. Maar waarom gebruiken docenten niet ook chattaal? Leerlingen kunnen de ontwikkeling van taal bijvoorbeeld al zien als ze berichten van vijf jaar geleden lezen en vergelijken met hun appberichten van nu.”

(12) Het gaat er volgens Verheijen vooral om dat de chattaal niet wordt weggezet als ‘fout’ of ‘slecht’. “Juist bezig zijn met taal, zelfs de taal op sociale media, is goed voor de talige ontwikkeling. Ik zeg niet dat de telefoons elke les tevoorschijn hoeven te komen, maar soms kunnen docenten juist gebruikmaken van WhatsApp in hun lessen.”

*naar een artikel van Karen Hagen,
Onderwijsblad, maart 2019*

Tekst 4 Chatten bevordert schrijfvaardigheid

- 1p 25 Wat is het hoofdonderwerp van de tekst?
A experimenteren met taal door pubers
B invloed van sociale media op schrijfvaardigheid
C onderscheid tussen schoolteksten en socialemediaberichten
D wetenschappelijk onderzoek naar taalverloedering
- 1p 26 Op welke **drie** manieren wordt de tekst ingeleid in de alinea's 1 en 2? Kruis in de uitwerkbijlage de juiste antwoorden aan.
- 1p 27 Volgens Lieke Verheijen kan het actief gebruiken van sociale media een voordeel hebben.
→ Citeer het zinsgedeelte uit alinea 1 of alinea 2 waarin dit voordeel wordt genoemd.
- 1p 28 Verheijen zegt in alinea 3 dat er veel zorgen zijn over het afwijkende taalgebruik van jongeren.
→ Welk ander woord gebruikt zij voor dit afwijkende taalgebruik? Noteer dit woord in de uitwerkbijlage.
- 1p 29 In alinea 5 staat dat middelbare scholieren durven te experimenteren met taal.
→ Welke drie manieren van experimenteren noemt Verheijen? Noteer je antwoord in de uitwerkbijlage. Gebruik per manier maximaal 5 woorden.
- 2p 30 Welke **vier** zinnen van de alinea's 5 tot en met 7 vormen de samenvatting van de onderzoeksresultaten? Kruis de juiste zinnen aan in het schema in de uitwerkbijlage.
- 1p 31 In alinea 8 staat dat passief gebruik van sociale media een slechte invloed heeft op de schoolteksten van jongeren.
→ Citeer de zin uit alinea 9 die aangeeft wat volgens het onderzoek van Verheijen wél werkt om de schrijfvaardigheid van jongeren te verbeteren.

- 1p 32 Welke zin uit alinea 1, alinea 2 of alinea 3 geeft het best de hoofdgedachte van deze tekst weer?
- A Actief gebruik van sociale media waarbij leerlingen zelf berichten bedenken en schrijven, kan ervoor zorgen dat ze op school minder schrijffouten maken.
 - B “Mijn onderzoek laat zien dat we niet bang hoeven te zijn voor taalgebruik op sociale media.”
 - C Verheijen wilde voor haar promotieonderzoek graag weten of de chattaal die jongeren gebruiken op WhatsApp, in sms’jes, op Twitter en vroeger op MSN, invloed heeft op hun schrijfvaardigheid op school.
 - D “Er wordt gesproken over taalverloedering, maar in Nederland ontbrak een goed uitgebreid onderzoek en ik wilde kijken of alle zorgen wel terecht zijn.”
- 1p 33 Op welke twee manieren wordt de tekst in alinea 12 afgesloten?
- A met een aanbeveling en een conclusie
 - B met een aanbeveling en een toekomstverwachting
 - C met een conclusie en een toekomstverwachting
 - D met een conclusie en een waarschuwing
- 1p 34 Met welk doel is deze tekst vooral geschreven?
De tekst wil lezers
- A aansporen hun eigen regels in de chattaal te koesteren.
 - B adviseren om meer chattaal te gebruiken in schoolopdrachten.
 - C informeren over onderzoeksuitkomsten naar het effect van chattaal.
 - D overtuigen van het nut van chattaal voor de taalontwikkeling van jongeren.
- 1p 35 Voor wie is deze tekst vooral bedoeld?
De tekst is vooral bedoeld voor lezers die
- A hun taalvaardigheid willen verbeteren.
 - B lesgeven aan jongeren.
 - C vaak socialemediaberichten versturen.
 - D zich zorgen maken over sociale media.

Schrijfo opdracht

Een aantal docenten van jouw school maakt zich zorgen over de Nederlandse schrijfvaardigheid van jongeren, omdat jongeren zo veel chattaal gebruiken. In de les Nederlands is de tekst 'Chatten bevordert schrijfvaardigheid' behandeld. In de klas ontstaat een discussie. Sommige leerlingen zijn bang dat chattaal inderdaad een slechte invloed heeft op hun schrijfvaardigheid. Zij willen correct Nederlands leren schrijven in de les. Andere leerlingen vinden dat onzin; zij denken dat je chattaal en Standaardnederlands goed naast elkaar kunt gebruiken. Deze leerlingen willen graag dat er door de docent af en toe aandacht besteed wordt aan chattaal in de lessen Nederlands.

Jouw docent Nederlands vindt het een interessante discussie en vraagt zich af of het zinvol is om ook af en toe chattaal te behandelen in de lessen Nederlands. Hij is benieuwd naar de mening van de leerlingen en vraagt jullie om een artikel te schrijven over dit onderwerp voor de docenten van jouw school. Het artikel wordt gepubliceerd in de nieuwsbrief voor docenten.

In het artikel beschrijf je de discussie in de klas. Je vertelt over jouw ervaring met chattaal en je geeft aan of jouw gebruik van chattaal invloed heeft op je schrijfvaardigheid op school. Je noemt een voordeel en een nadeel van het gebruik van chattaal in de les. Vervolgens geef je jouw mening: af en toe chattaal behandelen in de lessen Nederlands of alleen correct Nederlands leren op school? Je sluit af met wat jij hoopt te bereiken met je artikel.

13p **36 Opdracht**

Schrijf het artikel voor de nieuwsbrief voor docenten. Gebruik daarvoor de gegevens op de vorige bladzijde en eventueel de tekst 'Chatten bevordert schrijfvaardigheid'. Gegevens die niet in de opdracht staan, moet je zelf bedenken.

Besteed in jouw artikel aandacht aan de volgende punten:

- de aanleiding om het artikel te schrijven;
- de inhoud van de discussie in de klas;
- jouw eigen ervaring met chattaal;
- de invloed van chatten op je schrijfvaardigheid op school;
- een voordeel van het gebruik van chattaal in de les;
- een nadeel van het gebruik van chattaal in de les;
- jouw mening over het gebruik van chattaal in de lessen Nederlands;
- een argument dat jouw mening ondersteunt en dat je nog niet eerder in je artikel hebt gebruikt;
- wat je hoopt te bereiken met jouw artikel.

Je mag (een) voorbeeld(en) van chattaal opnemen in je artikel; het artikel zelf schrijf je **niet** in chattaal.

Maak er een samenhangend geheel van en zet er een passende titel boven. Zet je voor- en achternaam onder het artikel en vermeld in welke klas je zit.

Let op: Zorg ervoor dat je tekst minimaal uit 100 woorden bestaat. Bij minder dan 100 woorden krijg je geen punten voor taalgebruik.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.